JŪRINĖS SIMBOLIKOS TERITORINĖ SKLAIDA KLAIPĖDOS MIESTO VIEŠOSIOSE ERDVĖSE

Daiva Verkulevičiūtė-Kriukienė, Modesta Vaitkutė,
Klaipėdos universitetas

SANTRAUKA

Klaipėdos miesto geografinė padėtis lėmė tai, kad čia susidarė puiki erdvė kurtis kitokiai nei visoje šalyje – jūrinei – kultūrai. Miesto viešosiose erdvėse yra nemažai išskirtinių jūrinės simbolikos elementų – architektūros objektų, kurių dalis vienaip at kitaip yra susiję su jūra. Tačiau reikia pripažinti, kad dar trūksta objektų, įprasminančių žymias asmenybes, prisidėjusias prie jūrinės kultūros puoselėjimo ir Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, garsinimo. Atliekant tyrimą, taikyti stebėjimo, objektų fotofiksavimo, kartografinis, ekspertų apklausos ir kiti metodai.

Tyrime analizuojamas jūrinės tematikos elementų (stambiosios ir smulkiosios architektūros, nematerialiųjų simbolių) įvairovė ir teritorinis išdėstymas Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse. Taip pat pristatomos jūrinių elementų atnaujinimo ir tolimesnio vystymo tendencijos formuojant miesto įvaizdį bei puoselėjant jūrinę kultūrą. Šis tyrimas turėtų praplėsti jūrinės kultūros pažinimo ribas ir prisidėti prie Klaipėdos miesto jūrinio įvaizdžio stiprinimo.

Reikšminiai žodžiai: Klaipėdos miestas, jūrinė simbolika, jūrinė tematika, viešosios erdvės.
DOI: http://dx.doi.org/10.5200/GE.2021.3

ĮVADAS

Geografinis miestų išdėstymas lemia jų raidą, ekonomikos augimą, perspektyvas. 1929 m. geografas Kazys Pakštas knygoje „Baltijos respublikų politinė geografija“ pabrėžė jūros įtaką žmonijos istorijai ir vystymuisi: „Jūros teikia žmogaus darbui patogesnių sąlygų, padidina susisiekimo nepriklausomybę, taigi ir ekonominį krašto savistovumą“ (Vaitekūnas, 1991, p. 152). Gyvenvietės, augusios ir susikūrusios šalia jūrų ar vandenynų, nuo seno turėjo pranašumų, kurie skatino jų ekonominį augimą ir buvo gerovės pagrindas. Gyvenimas šalia jūrų lėmė žmonių specifinių verslų atsiradimą, kurie šiomis dienomis yra tapę žmonių gyvenimo ir kultūros sudedamąja dalimi.

Klaipėdos miesto geografinė padėtis lėmė tai, kad čia susidarė puiki erdvė kurtis kitokiai nei visoje šalyje – jūrinei – kultūrai. Klaipėdos mieste veikianti

Jūrinės kultūros koordinacinė taryba yra nuveikusi nemažai reikšmingų darbų, puoselėjant jūrinę kultūrą ir jūrinį paveldą: sudarytas jūreivystei nusipelniusių asmenybių sąrašas, kurių atminimą stengiamasi įamžinti, parengta pakrančių ir jūrinio paveldo programa, sudarytas jūrinio paveldo objektų žemėlapis, kuriame pavaizduotas šių objektų teritorinis išdėstymas Klaipėdos mieste ir pan. Nereikėtų pamiršti ir nematerialinės kultūros sklaidos, kuri garsina uostamiestį, – ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje gerai žinoma tradicinė Jūros šventė, uostamiestį aplanko tarptautinio burlaivių parado „The Tall Ships Regatta" dalyviai, atskiriems metams suteikiami pavadinimai, norėdama paminėti svarbius reiškinius, objektus ar įvykius, susijusius su jūra, Klaipėdos miesto savivaldybės administracija yra įsteigusi jūrinės kultūros apdovanojimus „Albatrosas" ir t. t. Internetinėje svetainėje „Krašto paveldo gidas" yra tema, kurią atsidarius galima perskaityti informaciją apie paveldo objektus. Taip pat yra sukurtas Klaipėdos jūrinio paveldo ženklas, kuriame pažymėti mieste esantys su jūriniu paveldu susiję objektai.

Miesto viešosiose erdvėse galima pamatyti nemažai išskirtinių architektūros objektų, kurių dalis vienaip ar kitaip yra susiję su jūra. Ypatinga Klaipėdos miesto geografinė padėtis leidžia kurti jūrinio miesto įvaizdį, tačiau jūrinę simboliką turinčių stambiosios ar smulkiosios (mažosios) architektūros elementų nėra daug. Didžioji jų dalis atspindi įvairius jūrinius istorinius įvykius, jūrinius personažus, kurie buvo svarbūs senovėje. Tačiau reikia pripažinti, kad dar trūksta objektų, įprasminančių žymias asmenybes, prisidėjusias prie jūrinės kultūros puoselėjimo ir Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, garsinimo.

Išlaikyti jūrinio miesto įvaizdį svarbu ne tik puoselėjant prisiminimus apie seniau vykusį miesto žmonių gyvenimą ir veiklą – Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras kasmet sulaukia daugiau kaip 46 tūkstančių turistų, kruiziniais laivais atplaukia daugiau kaip 60 tūkstančių žmonių (Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras, 2021). Klaipėda dalyvauja įvairiuose projektuose (pavyzdžiui, 2017 m. Klaipėdos miestas buvo paskelbtas Lietuvos kultūros sostine, 2021 m. uostamiestis tapo Europos jaunimo sostine), mieste vyksta daugybė kultūros, meno, mokslo, verslo renginių. Klaipėdos, kaip jūrinio miesto, įvaizdžio formavimas turi būti neatsiejama uostamiesčio vystymo politikos dalis. Miestui, esančiam šalia jūros, svarbu eiti aiškiai apibrėžta kryptimi ir parodyti jūrą bei jos svarbą tiek ekonominiame, tiek ir kultūriniame lygmenyje.

Viešosios erdvės neabejotinai yra daugiausia žmonių pritraukiančios miesto teritorijos. Neretai jos turi reprezentacinę reikšmę, tad jas panaudoti miesto jūriniam įvaizdžiui stiprinti reiktų kuo dažniau. Galimi įvairūs sprendimai:

smulkiosios ir stambiosios architektūros objektų išdėstymas parenkant jiems tinkamiausią vietą, teritorijos pritaikymas, įvairių ženklų, nematerialinių simbolių panaudojimas ir pan.

Tačiau didelis jūrinių simbolių skaičius dar nėra jūrinės kultūros rodiklis. Svarbu suvokti, kad neapgalvotas chaotiškas objektų išdėstymas miesto teritorijoje, net ir turint pačius geriausius ketinimus, gali nepasiekti tikslo todėl, kad nebus atsižvelgta į vietos specifiką. Taigi, jūrinės kultūros sklaida neatsiejama nuo visapusiško geografinio požiūrio ir situacijos žinojimo.

Taigi, šio tyrimo **objektas** – jūrinės tematikos elementai (simboliai) Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse.

Tyrimo tikslas – atskleisti jūrinės tematikos elementų išdėstymą ir plėtrą Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse formuojant Klaipėdos miesto įvaizdį. Tikslui įgyvendinti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Tirti stambiosios ir smulkiosios architektūros objektų bei nematerialių simbolių įvairovę ir teritorinę sklaidą Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse.
2. Pateikti jūrinės simbolikos atnaujinimo ir tolimesnio vystymo tendencijas.

Klaipėdos mieste iš tiesų nemažai daroma puoselėjant jūrinę kultūrą. Deja, išsamių tyrimų, kuriuose būtų moksliniu požiūriu analizuojamas jūrinę simboliką turinčių objektų teritorinis išdėstymas, jų reikšmė ir esama būklė Klaipėdos mieste, nėra atlikta. Autorių nuomone, šis tyrimas turėtų praplėsti jūrinės kultūros pažinimo ribas ir prisidėti prie Klaipėdos miesto jūrinio įvaizdžio stiprinimo.

Metodai. Vienas iš metodų, taikytų atliekant tyrimą, – stebėjimas. Jo metu Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse ieškota stambiosios ir smulkiosios architektūros objektų, kurie vizualiai arba pagal paskirtį yra susiję su jūra. Tai pastatai, skulptūros, meniniai sprendimai ir kiti objektai, kuriuose galima įžvelgti jūrinės simbolikos išraiškų: jūrinių personažų, gyvūnų, jūroje naudojamų objektų, gamtinių elementų ir pan. Tyrimui atlikti pasirinktos pagrindinės miesto viešosios erdvės: Mažvydo alėja, Skulptūrų parkas, Senamiestis, Naujamiestis, Danės upės pakrantės, tačiau stebėjimai atlikti ir kitose miesto dalyse.

Surasti objektai buvo fotografuojami, stebima jų aplinka ir būklė, surinkti duomenys – sisteminami ir kartografuojami (taikyta kartografavimo programa *ArcMap 10.2.1*). Sudarius žemėlapį, analizuotas šių objektų teritorinis išdėstymas.

Tyrimo metu buvo apklausti penki ekspertai, kurių veikla susijusi su miesto plėtra, kultūriniu gyvenimu, jūrinių klausimų sprendimu. Jie pareiškė nuomonę apie jūrinės kultūros plėtros galimybes ir uostamiesčio įvaizdžio formavimo svarbą.

Šių metodų pasirinkimas leidžia visapusiškai atskleisti Klaipėdos miesto viešosiose erdvėse esančių jūrinę tematiką atitinkančių objektų išdėstymą, problemas, parodyti specifinius elementus, kultūrines vertybes, nustatyti jų galimą vystymą ateityje.

JŪRINĖS KULTŪROS IR SIMBOLIKOS TYRIMŲ APŽVALGA

Jūrinės valstybės, jūrinio miesto suvokimas priklauso tiek nuo miesto ar valstybės geografinės padėties, tiek ir nuo žmogaus mentaliteto, jo paties sąveikos su teritorija. Jūros suvokimas atsiranda tada, kai žmogus gyvena toje teritorijoje, kai teritorija daro įtaką žmogui ir jo elgesiui, mąstymui (Lileikis, 2014, p. 51). Įsikūręs tarp vandenyno ir sausumos, pakrantės miestas ne tik atspindi dviejų erdvių ryšį, bet yra ir svarbi vieta žmonių socialiniam gyvenimui ir vystymuisi. Pakrančių miestuose jūros ir sausumos sąveikos erdvinė išraiška priklauso nuo atstumo. Ši sąveika pamažu mažėja didėjant atstumui nuo jūros (Li ir kt., 2020, p. 12). Tiesioginis sąlytis su jūra formuoja žmogaus suvokimą apie jūrinę teritoriją ir jo požiūrį į jūrinę valstybę (Lileikis, 2014, p. 55), stiprina teritorinę tapatybę. Teritorinė tapatybė yra geografinis aspektas. Tai požiūris, kai individualus asmuo, grupė, bendruomenė priklauso tam tikrai teritorijai (Spiriajevienė, Spiriajevas, 2015, p. 111).

Uostamiesčiai turi bendrą tapatybę, kuri juos išskiria iš kitų miestų. Kiekvienas uostamiestis taip pat remiasi savo istorija, kad sukurtų savo išskirtinę tapatybę (Plan the City..., 2015). Miesto tapatybė suprantama kaip individualių bruožų rinkinys, suteikiantis miestui individualų pobūdį ir išskiriantis jį iš kitų vietų (Poplatek, 2017). Miesto vietovės vaizdas kuriamas ir transformuojamas žmogaus sąmonėje. Kiekvienas asmuo savo mintyse gali susikurti kitokį tos pačios tikrovės vaizdą. Vienas iš miestų aplinkos tyrėjų K. Lynchas nustatė, kad konkretaus miesto gyventojai yra linkę susikurti savo įsivaizduojamą miesto žemėlapį su tais pačiais elementais (Knox ir kt., 2010, p. 226). Miesto vaizdų visuma daugelio žmonių sąmonėje suteikia objektyvesnį tam tikros realybės vaizdą (Poplatek, 2017, p. 4).

Daugumos pasaulio pakrančių miestų kultūra turi jūrinės kultūros atspalvį, kuris yra glaudžiai susijęs su miesto geografine padėtimi ir žmonių gyvenimo būdu. Šių miestų plėtra daugiausia priklauso nuo jūrų sektoriaus, kuris lemia jūrinės kultūros integraciją į miesto kultūros plėtrą. Jūrinė kultūra apima dvasinę, elgesio, socialinę ir materialinę civilizaciją, kurią sukuria žmonių veikla, o jūrinės kultūros aspektai yra integruojami į žmonių veiklą ir gyvenimą (Pike

ir kt., 2015; Yang ir kt., 2020, p. 427). Gerėjant jūrų kultūrai, skatinama bendroji miesto kultūra, kuri turi didelę reikšmę visam miesto įvaizdžiui, gyventojų bendrajai gyvenimo kokybei ir koordinuotai miesto bei vandenyno plėtrai (Yang ir kt., 2020, p. 427, 429).

Miestų simboliai yra vieni iš miesto kultūros sudedamųjų dalių. Miestų tyrėjai išskiria įvairias simbolių išraiškos galimybes. Tai gali būti pats miesto išdėstymas, architektūra, skulptūros, gatvių ir vietovių pavadinimai, festivaliai, šventės, filmai, poezija, muzika. Dauguma miestų yra persipynę simboliais, bet vienas iš jų yra labiau dominuojantis (Nas, 2011, p. 9). Jūriniam kultūriniam paveldui priskiriami senieji žvejų miesteliai, gyvenvietės, povandeniniai archeologiniai radiniai, uostai, švyturiai ir dar daug įvairių jūrinės tematikos elementų. Nereikia nuvertinti ir smulkiosios architektūros objektų. Jie praturtina erdves ir tampa reikšmingomis detalėmis miesto kraštovaizdyje (Aidukaitė, 2011).

Neapčiuopiama, tačiau neabejotinai reikšminga jūrinės kultūros išraiška – nematerialinė kultūra. Miesto kultūrinį veidą gali atskleisti įvairūs renginiai, festivaliai. Augantis turistų skaičius lemia ir kultūrinių poreikių augimą. Renginių turizmas tapo globaliu procesu, kuris daro labai didelę įtaką renginių organizavimui (Oklobdžija, 2015, p. 83). Kiekviena teritorija turi jai būdingų bruožų, susijusių su istorija, geografija, todėl joje organizuojami renginiai turistus traukia savo autentiškumu ir išskirtinumu. Neretai tradiciniai renginiai, formavęsi per ilgą istorinį laikotarpį, tęsiasi daugelį metų iš eilės ir taip atspindi vietovės praeities bei dabarties kultūrą (Claesson, 2005, p. 424).

Jūrinio simbolizmo pėdsakų ieško ir sociologai, kurie įvairiais tyrimais bando išsiaiškinti, kas gyventojams yra jūrinė kultūra, su kuo asocijuojasi miestas. Pirmoji asociacija su jūra klaipėdiečiams yra „Meridianas“. Tačiau žmonėms miestas kelia ir kitokių pojūčių: jūros kvapo, vėjo dvelksmo, oro reiškinių, kurie simbolizuoja Klaipėdą. Vanduo, Danės upė, Kuršių marios, jūra nėra kultūrinai objektai, tačiau jie turi svarbią reikšmę Klaipėdos miesto žmonių gyvenime (Kraniauskas ir kt., 2012, p. 56, 57).

Pasaulio pajūrio miestuose galima rasti gausybę pavyzdžių, kaip architektūra tinkamai gali atskleisti jūrinį miesto įvaizdį (pavyzdžiui: Liepojos koncertų salės „Lielais dzintars“ spalva ir forma primena jūros krante randamą gintarą (žr. 1 pav.), bangos formos suoliukai Hafeno (Vokietija) uostamiestyje atkartoja jūros bangavimą, pastatų puošimas laivų motyvais Gdansko (Lenkija) mieste ir pan.). Labai populiarūs laivo formos pastatai, rodantys sąsają su jūra, kurie ne tik atlieka reprezentacinę funkciją, bet juose yra įrengtos ir įvairios įstaigos (muziejai, viešbučiai).

1 pav. Liepojos koncertų salė „Lielais dzintars"
(D. Verkulevičiūtės-Kriukienės nuotrauka, 2017)

Daug jūrinę tematiką simbolizuojančių objektų išdėstoma viešosiose erdvėse, kuriose nuo seno buvo gyvybingiausios miesto dalys. Urbanistikoje viešosios erdvės yra tos dalys, kurios yra apsuptos gatvių ir takų tinklo (Buivydas, 2010, p. 133). Viešosios erdvės, jose esantys paminklai ir simboliai dažniausiai mena praėjusius laikus, atspindi istorines asmenybes ar svarbius įvykius. Tai rodo, kad visuomenės suvokimas apie viešąsias erdves bei jų panaudojimą yra nulemtas praeities įvykių (ten pat, p. 141). Viešosios erdvės yra tos miesto dalys, kuriose keičiamasi kultūrine, socialine, ekonomine informacija tarp visuomenės narių. Žmonių mažas susidomėjimas ir abejingumas lemia tai, kad pagrindinės aikštės nyksta, nėra prižiūrimos ir mažėja jų įtaka. Ypač sudėtinga joms konkuruoti su augančiais šiuolaikiniais prekybos bei pramogų centrais (Rudokas, 2013, p. 212, 221). Lietuvos miestuose dideli visuomeniniai pastatai virsta prekybos centrais, kurie tampa viešosiomis erdvėmis ir žmonių susibūrimo vietomis. Jos pakeičia nuo seno svarbias miesto dalis ir erdves (Grunskis, 2009, p. 138). Tokiuose prekybos centruose įkuriami miesto viešosioms erdvėms būdingi funkciniai dariniai – gatvės, aikštės, prekybiniai kampeliai. Tokie procesai veikia neigiamai – nyksta miesto centro, kaip visuomenės susibūrimo vietos, vardas. Didžiųjų prekybos centrų trauka mažina miesto centre esančių parduotuvių, restoranų, laisvalaikio praleidimo vietų patrauklumą ir lankomumą. Miesto centras daugeliu atveju praranda svarbą (Spiriajevas, Beteika, 2014, p. 10).

Sukurtos aplinkos socialinė prasmė nėra pastovi. Vietovės, susijusios su tam tikrais simboliais ar simboline aplinka, taip pat keičiasi, nes kinta socialinės vertybės, kurios reaguoja į besikeičiantį gyvenimo stilių ir aplinką (Knox ir kt., 2010, p. 203), todėl miestai vis labiau konkuruoja tarpusavyje, norėdami pritraukti tiek viešojo, tiek ir privataus sektoriaus investicijas.

Nemaža dalis pasaulio pakrančių miestų susiduria su problema, kad netinkamas architektūros išdėstymas juose riboja viešosios erdvės funkciją, o

daugiaaukščiai pastatai užstoja jūros vaizdą. Todėl pakrančių miestai yra pertvarkomi, keičiama jų architektūra, viešosios erdvės, daug dėmesio skiriant miestų tvariai plėtrai. Siekti jūrinių miestų aplinkos tvarumo tikslo reikėtų integruojant veiksmus vandenyje ir sausumoje, norint išsaugoti ir pagerinti šią ypatingą žmogaus ir jūros sąveikos vietą (Clemente, 2013, p. 26). Plėtoti ir gilinti miesto bei jūros santykius galima per architektūros ir laivų supratimą. Šis požiūris gali padėti kitaip pažvelgti į krantinės atnaujinimą ir pasitarnauti įgyvendinant naujas pakrančių miestų planavimo ir projektavimo perspektyvas, skatinti naują vystymosi politiką, galinčią turėti ekonominį, socialinį ir kultūrinį poveikį (Clemente, 2013; Clemente ir kt., 2014). Labai svarbiu aspektu autoriai išskiria povandeninio ir ant žemės esančio jūrinio paveldo išsaugojimą, kuriam reikia daug dėmesio, restauracijų, rekonstrukcijų (Vladimirova, 2016, p. 48).

Viešasis menas, kaip svarbus jūrų kultūros atspindys, taip pat gali būti įtrauktas į bendrą miesto įvaizdžio tobulinimą ir transformaciją, pasitelkiant miesto planavimą ir urbanistinį architektūrinį projektavimą, kad būtų suformuota miesto erdvė, turinti jūrinių savybių, ir atitiktų pakrančių miestų architektūros funkcijų, formų ir erdvių reikalavimus (Yang ir kt., 2020; Li ir kt., 2020, p. 12). Į miesto planavimo ir architektūros projektus įtraukdami simbolinius uosto įrenginius (bėgius, kranus, konteinerius ir kt.), vartodami su uostu susijusią terminologiją, pasirinkdami medžiagas, spalvas ir pan., projektų vykdytojai gali išsaugoti miesto įvaizdį ir jo teritorinę tapatybę (Plan the City..., 2015, p. 68).

Taigi, pasauliniu lygiu jūrinės kultūros aspektai domina daugelio sričių specialistus – urbanistus, architektus, sociologus ir kt., tačiau geografinis požiūris vis dar nepakankamas, todėl šis tyrimas, autorių nuomone, turėtų bent kiek sumažinti spragą Lietuvos miestų geografijos tyrimuose.

JŪRINĖS TEMATIKOS OBJEKTŲ ĮVAIROVĖ IR IŠDĖSTYMAS KLAIPĖDOS MIESTE

Klaipėdos miestas, įsikūręs šalia jūros, nuo kitų miestų skiriasi savo gamtine padėtimi, kuri leidžia meninėmis raiškos priemonėmis kurti ir perteikti jūrinę tematiką. Klaipėda yra išskirtinė dar ir tuo, kad per patį miesto centrą teka Danės upė, kurios pakrantės yra įgavusios viešųjų erdvių paskirtį ir tapusios gyventojų susibūrimų vietomis. Vieni iš reikšmingiausių jūrinę tematiką atspindinčių kultūrinio paveldo objektų Klaipėdoje yra fachvercho stiliaus pastatai, raudonų plytų sandėliai upės pakrantėje, Biržos tiltas, P. Lindenau laivų statyklos statinių kompleksas, Pilies uostas, pasukamasis tiltelis prie Klaipėdos piliavietės, senieji

žvejų kvartalai. Didžioji dalis smulkiosios ir stambiosios architektūros objektų išsidėstę centrinėje miesto dalyje – Senamiestyje. Pietinėje miesto dalyje jūrinio paveldo objektų nėra (Grecevičius, Abromas ir kt., 2014, p. 85).

Kaip jau minėta, Klaipėdos mieste yra tiek smulkiosios, tiek ir stambiosios architektūros objektų, kurie atskleidžia jūrinę simboliką. Pagrindiniai jūriniai elementai, kuriuos atspindi skulptūros ar paminklai, yra susiję su vandeniu, vėju, saule, jūrininkais. Šalia Danės upės yra išdėstyta nemažai tokių objektų. Aptarsime keletą jų.

Pakrantėje esanti undinės skulptūra „*Danės undinė ir kuršis*“ (Tiltų g. 2) primena pasakojimą apie po Danės upės potvynio išnirusią undinę ir ją pamačiusį kuršį. Dekoratyviniai paminklai – šeši *knechtai*, išdėstyti palei Danės upę, simbolizuoja svarbius lietuvių žygdarbius jūroje, todėl yra neatsiejama jūrinio gyvenimo dalis. Išėjusiems į jūrą ir nebegrįžusiems jūreiviams Smiltynėje pastatytas paminklas „*Albatrosas*“ (Smiltynės g. 43), kuris simbolizuoja išskrendantį ir nebegrįžtantį jūrinį paukštį. Skulptūros „*Keturi vėjai*“ ir „*Vėjas*“ (Žvejų g. 24) vaizduoja bene visuose pajūrio miestuose siaučiančius vėjus, kurie dėl geografinės padėties tampa stipresni nei bet kuriuose kituose miestuose. Skulptūra „*Neringa*“ (Kūlių vartų g. 6) vaizduoja moterį, kuri laiko du laivus iškeltomis burėmis. Tokia skulptūra norima pavaizduoti galingą, energingą, atšiaurų pajūrio klimatą. „*Laukinis vyras*“ (Tiltų g. 26 a) – skulptūra, kurioje vyras atsirėmęs į inkarą – į vieną svarbiausių laivo sudedamųjų dalių. Skulptūra „*Žvejas*“ (Danės g. 17) pastatyta dar 1971 m., Jūros šventės metu. Skulptūra simbolizuoja jūrinio krašto amatą – žvejybą. Norint paminėti Džiazo festivalio tęstinumą, buvo sukurta skulptūra „*Baltijos banga*“ (Kurpių, Kalvių ir Mėsininkų g. sankryžoje), kuri, simbolizuojanti skirtingą muziką, vaizduoja kintančią, svyruojančią bangą. Saulė – taip pat ryškus jūrinio miesto akcentas. Todėl mieste pastatyta „*Laiko knyga*“ (H. Manto g. 25) turi kalendorių – saulės laikrodį (Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras, 2021).

Klaipėdos miesto Skulptūrų parko teritorijoje yra nemažai įvairios tematikos skulptūrų, kurias kūrė skirtingi autoriai. Tyrimo metu iš 116 skulptūrų rastos 16, kurios atitinka jūrinę tematiką. Šiose skulptūrose galima įžvelgti jūrinius gamtinius elementus (krantą, bangas, pakrantę, kriauklę), su jūra susijusius personažus ar mitines būtybes (žvejus, Neptūną, kuršį, kuršę, Bangpūtį), yra ir kitokių skulptūrų, pavadintų gražiais jūriniais pavadinimais („*Vakaro regata*“, „*Barnabas išeina į jūrą*“, „*Pajūrio motyvas*“, „*Marių paukštė*“, „*Mazgas*“).

Mieste esančios atminimo lentos taip pat priskiriamos smulkiosios architektūros grupei. Klaipėdos mieste yra dešimt atminimo lentų, kuriomis išreiškiama

2 pav. Klaipėdos miesto simbolis – burinis laivas „Meridianas“
(D. Verkulevičiūtės-Kriukienės nuotrauka, 2017)

pagarba svarbiems Klaipėdos krašto veikėjams, gyvenusiems, kūrusiems, kovojusiems už Lietuvą ir jos piliečius. Iš dešimties atminimo lentų tik viena yra skirta jūrininkui ir atitinka jūrinę dvasią. Tai atminimo lenta Liudvikui Stulpinui – pirmajam Lietuvos jūrų kapitonui – pagerbti (Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras, 2021). Klaipėdoje Liudvikui Stulpinui taip pat yra pastatytas ir skulptūrinis biustas (Sankryžos g. 7).

Lietuvos jūrų pakrantę sudaro tik 99 kilometrai, o daugiausia jūrinio paveldo yra sukoncentruota Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje. 1855 m. pastatytas *pasukamasis tiltelis* tarp senamiesčio ir buvusios Laivų statyklos teritorijos yra išlikęs iki šiol ir specifinę jo pasukimo technologiją (sukamas keturių vyrų skirtingais laikais) gali stebėti turistai. *Senieji laivai* yra tapę svarbiausiais jūrinių miestų akcentais. Lietuvoje išlikę tik keletas senųjų laivų, pastatytų dar XX a. Turizmo reikmėms buvo atnaujinta tik jachta „Per Gynt“ (pastatyta 1918–1919 m.), laivas „Olga“ (pastatytas 1906 m.). Vienas žinomiausių ir bene labiausiai jūrinį įvaizdį kuriančių objektų Klaipėdos mieste – burinis laivas (barkentina) „Meridianas“, kuris šiuo metu paverstas prabangiu restoranu (žr. 2 pav.). Laivas pastatytas 1948 m. Suomijoje ir dvidešimt metų buvo naudojamas edukaciniais tikslais, ugdant jūreivius ir kapitonus. 1968 m. laivas buvo atgabentas į Klaipėdą ir tapo miesto simboliu (Restoranas „Meridianas“, 2021). Dauguma kitų laivų nėra sutvarkyti, nepritaikyti turistinėms reikmėms. Keletas laivų taip pat stovi Smiltynėje, šalia Jūrų muziejaus ir Delfinariumo (Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, 2021).

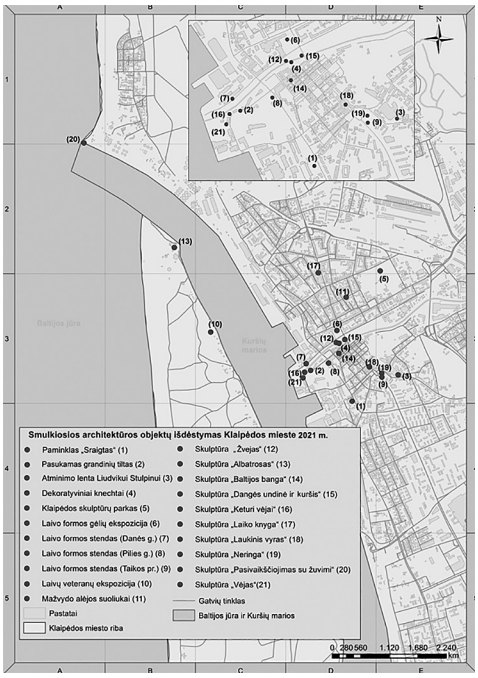

3 pav. Smulkiosios architektūros objektų išdėstymas Klaipėdos miesto teritorijoje 2021 m. (sudaryta pagal: Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras, 2021; Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, 2021)

2018 m. Melnragėje, šalia pėsčiųjų molo, pastatyta skulptūra *„Pasivaikščiojimas su žuvimi"* (skulptoriai S. Jurkus, S. Plotnikovas, kalvis G. Černiauskas). Kūrinys skirtas visiems, kurie savo laiką leidžia pasivaikščiojimams prie jūros (Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras, 2021).

Smulkiajai architektūrai priklauso ne tik įvairios skulptūros ar meninės instaliacijos, išskirtinį vaizdą mieste sukuria Mažvydo alėjoje esantys dekoratyviniai suoliukai. Deja, iš 40 alėjoje esančių suoliukų tik trys atitinka jūrinę tematiką (*„Į jūrą"*, *„Klaipėdietis"*, *„Versmė"*). Nors dėl pastarojo suoliuko sąsajos su jūrine tematika galima būtų diskutuoti.

Taigi, Klaipėdos miesto centrinėje dalyje, Melnragėje ir Smiltynėje galima rasti 21 objektą, turintį vienokių ar kitokių sąsajų su jūra (žr. 3 pav.).

Klaipėdos miesto architektūra labai įvairi, tačiau stambiosios architektūros objektų, kurie susiję su jūra, nėra daug. Didžioji dalis pastatų, atitinkančių jūrinę tematiką, yra išdėstyti miesto centrinėje dalyje – Senamiestyje ir Naujamiestyje. Vienas įžymiausių, labiausiai jūrinę tematiką atitinkančių objektų – viešbutis

„Amberton“ (buvęs viešbutis „Klaipėda“), pastatytas 1980–1985 m. Pastato bokštinė dalis yra švyturio arba kapitono tiltelio formos. Visos kitos pastato dalys, lygūs, žemėjantys architektūriniai elementai suteikia pastatui jūrinių įžvalgų (Architektūros leidinių fondas, 2018). Mieste yra dar vienas viešbutis „Dunetton“, kurio pavadinimas (pavadinime slypi angliškas žodis *dunes*, t. y. kopos) ir eksterjero bei interjero formos turi jūrinių elementų (viešbutis „Dunetton“, 2021). Vieni svarbiausių ir labiausiai jūrinę dvasią sukuriančių infrastruktūros elementų Klaipėdos mieste – Senoji ir Naujoji perkėlos. Tai vienintelės ir išskirtinės teritorijos mieste, kuriose įrengta visa reikalinga infrastruktūra, norint persikelti į Kuršių nerijos teritoriją. Dviejose perkėlose veikia trys keltai, pavadinti taip pat Lietuvai svarbiais vardais „Žalgiris“, „Baltija“, „Neringa“. Senosios perkėlos pastato forma mena ragą, nes jis pastatytas „Šiauriniame rage“, taip pat čia yra ir mažas švyturys (Smiltynės perkėla, 2021).

Valstybei, o svarbiausia – miestui šalia jūros, svarbu turėti ir švietimo instituciją, kurioje būtų rengiami jūrininkai. *Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla* vienintelė Lietuvoje rengia Tarptautinės jūrų organizacijos konvenciją ir tarptautinį kvalifikacijos standartą atitinkančius vadovaujančios įgulos sudėties jūrininkus: laivavedžius, laivų mechanikus ir elektromechanikus (Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla, 2021). Šalia jūreivystės mokyklos yra ir strategiškai svarbus objektas – *Lietuvos karinės jūrų pajėgos.* Tai kariuomenės dalis, kuri užtikrina piliečių ir Lietuvos jūrų vandenų saugumą (Lietuvos kariuomenė, 2021). 2019 m. atidaryta vienintelė Lietuvoje *Klaipėdos jūrų kadetų mokykla*, puoselėjanti jūrinę kultūrą ir skiepijanti jūrines tradicijas jaunajai kartai.

Klaipėdos mieste yra keletas įstaigų ir įmonių, kurių pastatų forma vizualiai turi panašumų su jūriniais objektais arba jūrinė tematika atsispindi veikloje ar pavadinime (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Stambiosios architektūros objektai, turintys jūrinių elementų, ir jų išdėstymas Klaipėdos mieste

Miesto dalis	Objektas	Jūriniai elementai
Senamiestis, Naujamiestis, Smiltynė	Viešbutis „Amberton“	Laivo formos pastatas, pavadinime yra žodis *gintaras*
	Viešbutis „Dunetton“	Pavadinime yra žodis *kopos*, interjere – kopų, smėlio imitacijos
	Senoji perkėla	Keltai, pirsas
	Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla	Emblemoje pavaizduotas laivas ir inkaras, studijuojami jūriniai mokslai
	Lietuvos karinės jūrų pajėgos	Herbe pavaizduotas inkaras
	Lietuvos jūrų muziejus ir Delfinariumas	Kultūriniai, gamtiniai jūriniai elementai
	Etnografinė pajūrio žvejo sodyba	Jūriniai kultūrinai elementai
	„Švyturio“ alaus darykla	Švyturys
	Restoranas „Meridianas“	Laivas
	Klaipėdos švyturys	Švyturys
	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	Inkaras pavaizduotas emblemoje
	AB „Klaipėdos jūrų krovinių kompanija“	Inkaras pavaizduotas emblemoje
	Jūrinio verslo centras	Laivo sraigtas kieme. Ant stogo esančio strypo matyti mažas laivelis
Pietinė miesto dalis	Kultūros centras „Žvejų rūmai“	Pavadinime yra žodis *žvejai*, o iškaboje pavaizduotos žuvys
	Sporto ir pramogų kompleksas „Švyturio arena“	Pastatas katamarano formos, pavadinime yra žodis *švyturys*
	Prekybos centras „Banginis“	Pastato architektūra primena uostą
	Automobilių prekybos, nuomos ir remonto paslaugų įmonė „Sostena“	Pastato architektūra primena laivą
	„Uosto“ poliklinika	Pavadinime yra žodis *uostas*
	Naujoji perkėla	Keltai, pirsas
	Jūrininkų centras	Iškaboje yra žodis *jūrininkai*, jūriniai simboliai
Šiaurinė miesto dalis	Jūrininkų ligoninė	Pavadinime yra žodis *jūrininkai*

Bene labiausiai lankomas ir žinomas muziejus ne tik Klaipėdoje, bet ir Lietuvoje – Smiltynės Kopgalyje įsikūręs *Lietuvos jūrų muziejus ir Delfinariumas*. Tai vieta, kuri išskiria Klaipėdos regioną iš kitų regionų, nes čia eksponuojamas jūrinis paveldas, čia galima pamatyti jūros augalų, gyvūnų ir stebėti jų pasirodymus (Lietuvos jūrų muziejus, 2021). Klaipėdos mieste nuo 1784 m. veikia pirmoji

alaus darykla, kurios pavadinimas „*Švyturys*“ simboliškai siejamas su jūra. „*Švyturio*“ *alaus darykla* nuo kitų skiriasi tuo, kad ji vienintelė likusi iš XVIII–XIX a. statytų alaus daryklų. Gamyklos herbe matomas ne tik švyturys, švyturio pavadinimas, bet ir jūrinis erelis, o ant atnaujinto pastato bokšto įrengta švyturio formos apžvalgos aikštelė (Švyturys–Utenos alus, 2021).

Pietinėje miesto dalyje taip pat yra keletas architektūros objektų, kurie turi jūrinių akcentų. Vienas iš žymiausių Klaipėdos mieste – kultūros centras „*Žvejų rūmai*“. Pastatas pastatytas ir atidarytas 1982 m. birželio mėnesį ir pirmiausia buvo pavadintas „*Žvejų kultūros ir sporto rūmais*“. Pastato architektūrinė dalis neturi sąsajų su jūra, tačiau pavadinimo iškaboje vyrauja jūriniai elementai – „Ž“ raidę suformuojančios dvi žuvys (Žvejų rūmai, 2021). Kitas, ne mažiau jūrinę tematiką atitinkantis objektas Klaipėdos mieste – „*Švyturio arena*“. Katamarano laivo formos pastatas atidarytas 2011 m. Šiuo metu tai yra pagrindinė koncertų, renginių, varžybų vieta. Prekybos centras „*Banginis*“ ne tik savo pavadinimu primena jūrą – pastato architektūra simbolizuoja uostą: virš įėjimų į prekybos centrą iškilę bokšteliai imituoja uoste esančių kranų konstrukcijas, fasadą puošia Klaipėdos miesto motyvai, prekybos centro alėjos ir smulkioji architektūra atrodo lyg uosto krantinės (Banginis, 2021).

Meninių kompozicijų jūrine tematika galima rasti ir Klaipėdos religinės paskirties objektuose. Pietinėje miesto dalyje esančios Švento Mykolo Apvaizdos cerkvės dalis sienų ištapytos jūriniais siužetais, šiuose maldos namuose vyksta pamaldos už jūrininkus.

Nematerialiosios kultūros paveldas nuo kitų materialiųjų kultūros objektų skiriasi tuo, kad tai yra ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, žinios, įgūdžiai, žmogaus veiklos produktai, kurie susiję su kultūros erdve, žmonių bendruomene, grupėmis (Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, 2021). *Klaipėdos miesto antspaude* pavaizduota tvirtovė ir laivas su atskirais jo elementais. Nematerialiosios kultūros objektams priskiriamos ir šventės, kurios yra išskirtinės, turinčios savo istoriją, perteikiančios ir parodančios išskirtines tradicijas, kultūrą. Klaipėdoje bene labiausiai jūrinę tematiką atspindi kiekvienais metais liepos mėnesio paskutinį savaitgalį vykstanti *Jūros šventė*. Šventės istorija prasidėjo 1934 m. rugpjūčio 11–12 d., o pirmą kartą vykusio renginio pagrindinis tikslas buvo supažindinti tarpukario Lietuvos gyventojus su Klaipėda ir šį kraštą kamuojančiomis problemomis. Taip pat buvo kalbama ir apie miesto, kaip uosto, problemas (Klaipėdos miesto savivaldybės Kultūros skyrius, 2002, p. 101). Dar vienas išskirtinis renginys, kuris vyksta Klaipėdos mieste, – „*Laivų paradas*“. Šventę ankstyvą rytą pradeda tradiciniu amatu užsiimantys žvejai. Vienintelis jūrinės

tematikos folkloro festivalis, vykstantis Klaipėdos mieste, yra festivalis *„Parbėg laivelis“*. Renginys organizuojamas nuo 1992 m. ir rengiamas kas antrus metus. Festivalis nuo kitų miesto švenčių skiriasi tuo, kad čia daugiausia dėmesio skiriama seniesiems amatams, folkloro kultūrai (Parbėg laivelis, 2021). Norint pagerbti ir atminti jūroje žuvusius asmenis, rengiamas projektas – tarptautinės bėgimo varžybos *„Gintarinė jūrmylė“*. Jūrmylė tampa pagrindiniu šio renginio akcentu. Vienos jūrmylės ilgis – 1852 metrai, profesionaliems bėgikams siūloma bėgti 6 jūrmyles, o mėgėjams – 3 jūrmyles (Gintarinė jūrmylė, 2021).

Nors materialiosios architektūros ir nematerialiosios kultūros elementų Klaipėdos mieste yra nemažai, tačiau akivaizdu, kad jie daugiausia sukoncentruoti centrinėje dalyje, o toliau nuo centro jų tankumas mažėja. Reiktų susisteminti visus šiuos objektus ir pateikti viename informaciniame šaltinyje. Materialiuosius paveldo objektus jau galima rasti internetinėje svetainėje „Krašto paveldo gidas“, visas Skulptūrų parke esančias skulptūras galima pamatyti ir „Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus“ tinklapyje. Tačiau informacija apie jūrinę nematerialinę kultūrą nėra susisteminta, gana chaotiškai pateikiama įvairiuose šaltiniuose, todėl, stiprinant jūrinį Klaipėdos miesto įvaizdį, reikėtų daugiau dėmesio skirti šiai sričiai.

JŪRINIAI ELEMENTAI KLAIPĖDOS MIESTO ATNAUJINAMOSE VIEŠOSIOSE ERDVĖSE

Viešosios erdvės miestuose yra vienos iš labiausiai lankomų vietų. Jose vyksta miesto šventės, renginiai, žmonių susibūrimai. Visiems miestams būdinga atnaujinti viešąsias erdves, gerinti jų infrastruktūrą, pritaikyti gyventojų poreikiams. Pastaraisiais metais Klaipėdos miesto savivaldybės administracija taip pat daug dėmesio skiria viešųjų erdvių tvarkymui ir puoselėjimui. Šiame skyriuje toliau aptariami Klaipėdos miesto viešųjų erdvių rekonstrukcijos ir sutvarkymo projektai, kurie turėtų padėti atsiskleisti jūriniam miesto įvaizdžiui.

Jono kalnelis (Bastionų kompleksas) – viešoji erdvė, kurioje nėra labai ryškių jūrinių elementų, nes tai yra senojo miesto įtvirtinimai, apsupti vandens teritorija. 2020 m. buvo baigta tvarkyti Jono kalnelio infrastruktūra. Dabar prie krantinių gali švartuotis mažosios valtys, irklentės, kurios miestui suteiks jūrinį įvaizdį.

Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras – pačiame miesto centre esanti bene lankomiausia meninė erdvė. Pastatas nuo pat atidarymo dienos nebuvo rekonstruotas, todėl nuspręsta vieną iš žinomiausių Klaipėdoje pastatų atnaujinti ir

rekonstruoti. Pastato architektūrai ir eksterjerui numatoma suteikti jūrinių akcentų – projektuojamas šviesus smėlio spalvos fasadas, kuris suteiks jūros artumo įspūdį. Klaipėdos mieste yra nedaug pastatų, kuriuose vizualiai matomi jūriniai akcentai, todėl šio pastato rekonstrukcijai pasirinkta idėja puikiai atspindi Klaipėdos, kaip miesto, esančio šalia jūros, įvaizdį.

Danės upė ir jos krantinės – viešosios erdvės, kurios yra tapusios bene svarbiausia ir išskirtine miesto dalimi. Šiuo metu vyksta krantinių atnaujinimo darbai. Teritorijoje numatyta įrengti Danės uostą, kuris suformuotų naują teritorijos identitetą, būtų pabrėžtas upės buvimas mieste, jos svarba, teritorija būtų suvokiama kaip integruota miesto dalis, svarbi viešoji erdvė (Klaipėdos miesto savivaldybė, 2021).

Šiaurinėje ir pietinėje miesto dalyse daugiausia yra išsidėstę gyvenamieji rajonai, kuriuose trūksta viešųjų erdvių, arba jos nėra pritaikytos aktyviam lankymui, poilsiui. Klaipėdos miesto ekonominės plėtros strategijoje „Klaipėda 2030: ekonominės plėtros strategija ir įgyvendinimo veiksmų planas“ rašoma, kad ateityje planuojama Klaipėdos miestą padaryti patraukliu, įtraukiančiu ir svarbiausia – lengvai pasiekiamu regiono centru. Klaipėdos miesto savivaldybės plėtros strategijoje nurodyta, kad planuojama išvystyti ir atnaujinti buvusią „Laivitės“ teritoriją, kuri yra šalia Danės upės uosto teritorijoje, taip pat plėsti piliavietės teritoriją, tinkamai sutvarkyti Taikos prospekto tuščias teritorijas, jas pakeičiant svarbiais komerciniais ir paslaugų centrais, apstatyti Danės upės krantines mišriomis gyvenamosiomis ir komercinėmis patalpomis. Smiltynės teritoriją planuojama paversti svarbia ir lankoma kurortine vieta, įrengiant visą kurortui reikalingą infrastruktūrą, Giruliuose planuojama pastatyti SPA centrą, kuriame turėtų būti panaudojami geoterminiai vandenys (Klaipėda 2030: ekonominės plėtros..., 2018, p. 40).

Kai kurių objektų panaudojimas ar vieta kelia nemažai diskusijų, skatinančių ieškoti sprendimų, ne tik kaip geriausiai juos pritaikyti miesto gyventojų reikmėms, bet ir atskleidžiančių estetinę vertę. Iki šiol ieškoma sprendimų, kaip būtų galima panaudoti prie kruizinių laivų terminalo stovintį istorinį objektą, saugomą technikos paminklą – Klaipėdos elingą. Daug metų elingas yra naudojamas kaip laivų remonto vieta, tačiau jo panaudojimo galimybės gali būti daug platesnės. Svarstytos idėjos panaudoti šį statinį kultūrai ar verslui, galbūt įrengti apžvalgos bokštą. Beje, objektas jau yra naudojamas kultūros tikslais – 2020 m. elingas tapo scena Klaipėdoje rodomai Richardo Vagnerio (*Richard Wagner*) operai „Skrajojantis olandas“. Tačiau šis statinys galėtų būti pritaikomas daug plačiau ir tapti vienu iš išskirtinių Klaipėdos miesto simbolių.

Atgimimo aikštėje esanti gėlėmis apsodinta laivelio formos konstrukcija turėtų suteikti jūrinį akcentą, tačiau sulaukiama daug kritikos, kad toks pasirinkimas jūriniam įvaizdžiui formuoti yra netinkamas ir laivelį reikėtų pašalinti. Klaipėdos miesto savivaldybės administracijoje svarstomos idėjos, kaip galima būtų atnaujinti miesto želdynus ir suteikti jiems daugiau jūrinių akcentų.

Dar vienas laivas, galintis tapti Klaipėdos miesto simboliu, – karo tarnybą baigęs minų medžiotojas „Sūduvis". Po ilgų diskusijų nuspręsta jį prišvartuoti prie Danės upės krantinės šalia Pilies tilto. Ateityje laivas gali būti panaudotas tiek kaip muziejus, tiek kaip objektas, kur organizuojamos įvairios edukacinės veiklos.

Norint miestą paversti patraukliu ir labiau lankomu, būtina tikslingai formuoti jo įvaizdį. Klaipėda, kaip jūrinis miestas, labiausiai žinomas dėl mieste esančio uosto, jame veikiančių jūrinių įmonių. Norint formuoti teigiamą miesto įvaizdį, neužtenka vien intensyvaus ekonomikos augimo. Reikia gerinti tiek miesto estetinį vaizdą, tiek ir kultūrinį gyvenimą. Atgimimo, Lietuvininkų, Teatro ar Turgaus aikštės svarbios savo praeitimi, jose buvusiais įvykiais, tačiau joms trūksta jūrinės dvasios. Manytume, kad vienoje iš šių erdvių turėtų atsirasti vieta ir buvusios laivų statyklos savininko P. Lindenau atminimui įprasminti.

Norint išsaugoti jūrinį kultūrinį paveldą, svarbu ne tik jį sutvarkyti, bet ir suteikti funkcionalumą, pritaikyti, kad žmonės galėtų jį lankyti. Vienas iš pavyzdžių – Klaipėdos švyturys, esantis Melnragėje. Švyturys nėra aktyviai lankomas, nes nėra tam pritaikytas. Per miesto šventes lankytojams leidžiama pakilti į apžvalgos aikštelę ir pasižvalgyti po miesto panoramą, tačiau šį statinį būtų galima pritaikyti, jog žmonės galėtų aktyviau jį lankyti, sutvarkyti apžvalgos aikštelę, kad lankytojai galėtų dažniau atvykti ir pasižvalgyti po aplinkines teritorijas. Švyturio atnaujinimas ir populiarinimas suteiktų daugiau patrauklumo ir Klaipėdos miestui.

Nors daugelis mokslininkų ir urbanistų pabrėžia jūrinio įvaizdžio formavimo svarbą, tačiau, atlikus ekspertų apklausą, jų nuomonės išsiskyrė. Natūraliai kyla klausimas, ar būtinai miestas, esantis šalia jūros, visas viešąsias erdves turėtų puošti jūrine simbolika? Kai kurie ekspertai mano, kad jūrinio miesto įvaizdžiui sukurti nebūtina kiekvieną kampelį gražinti jūriniais elementais. Jūriniai simboliai tampa tik maža miesto patrauklumo dalimi. Tai, ką pirmiausia pamato atvykę miesto svečiai, nėra jūriniai objektai, jūriniai simboliai. Paslaugų, maisto kokybė, gyventojų mentalitetas, susisiekimo galimybės – tai sudaro pirmą įspūdį. Formuojant miesto viešąsias erdves, daugiausia dėmesio skiriama estetiniam vaizdui, vienam ar kitam istoriniam įvykiui ar asmenybei pagerbti. Kita vertus, nepagalvojama, kaip jaučiasi ir reaguoja tie žmonės, kuriems jūra ir su jūra susijusi

veikla jų gyvenime sukelia neigiamų emocijų. Tiems, kurie dirba jūroje ar užsiima su jūra susijusia veikla, dėl emocinės įtampos ne visada džiugu matyti vien jūrinės tematikos objektus mieste. Per simbolius formuojamas jūrinio miesto įvaizdis turėtų atspindėti sunkų, bet kilnų jūrininkų, uostininkų darbą. Toks požiūris turėtų būti formuojamas iš kartos į kartą, norint suformuoti jūrinį identitetą ir kurti jūrinio miesto įvaizdį. Ekspertų nuomone, šiuo metu jūrinis miestas daugiau formuojamas teoriškai, nes nėra keliamas identiteto klausimas, nėra sukurta tikslinga rinkodara, kuria būtų kuriama jūrinio miesto idėja. Apgalvotas ir sistemingas jūrinių objektų išdėstymas miesto viešosiose erdvėse padidintų žmonių sąmoningumą. Nors objektų mieste gausu, tačiau reikėtų orientuotis į jų kokybę.

Taip pat vertėtų naujais jūriniais objektais papildyti šiaurinės ir pietinės miesto dalių viešąsias erdves, kurie kurtų jaukesnę aplinką ir didintų miesto gyventojų jūrinį sąmoningumą.

IŠVADOS

1. Klaipėdos mieste yra daugiau kaip 40 smulkiosios ir stambiosios architektūros objektų, turinčių sąsają su jūra. Smulkiosios architektūros objektų didžiausia koncentracija yra Klaipėdos Senamiestyje bei Naujamiestyje, prie Danės upės krantinių, mažiau – Smiltynėje bei Melnragėje. O stambiosios architektūros objektai išdėstyti visoje Klaipėdos miesto teritorijoje, bet daugiausiai jų – pietinėje dalyje, kiek mažiau – Senamiestyje ir Naujamiestyje, mažiausiai – šiaurinėje miesto dalyje. Trūksta visų šių materialiųjų objektų susisteminimo ir pateikimo viename informaciniame šaltinyje. Mažiausiai susisteminti duomenys yra apie miesto nematerialiąją jūrinę kultūrą.
2. Šiuo metu atnaujintos arba atnaujinamos Klaipėdos miesto viešosios erdvės (Danės upės krantinės, Jono kalnelio apylinkės), kuriose įkuriami jūrinei kultūrai būdingi elementai (mažųjų laivelių uostai, plaukiojančios ant vandens platformas). Dar labiau jūrinės kultūros elementai atsiskleis pastačius naują Klaipėdos muzikinio teatro fasadą.

   Klaipėdos, kaip jūrinio miesto, įvaizdžio formavimas sudėtingas procesas, kuris reikalauja įvairių mokslo sričių analizės. Formuojant jūrinio miesto įvaizdį, svarbu įvertinti esamų objektų būklę, teritorinį pasiskirstymą ir ieškoti sprendimų, kuriais būtų galima pagerinti miesto įvaizdį. Vertėtų diskutuoti, ar miestui, esančiam šalia jūros, būtina visas viešąsias erdves paversti jūrinių simbolių turinčiomis erdvėmis. Galbūt užtenka tik keleto svarbių objektų, kurie taptų jūrinio miesto žinomumo ženklu.

Taigi, Klaipėdos, kaip jūrinio miesto, įvaizdžio formavimas turi būti neatsiejama uostamiesčio vystymo politikos dalimi. Miestui, esančiam šalia jūros, svarbu eiti aiškiai apibrėžta kryptimi ir parodyti jūrą bei jos svarbą tiek ekonominiame, tiek ir kultūriniame lygmenyje.

LITERATŪRA

1. Aidukaitė, M. (2011). Mažieji – „didieji" kraštovaizdžio architektūros statiniai. *Miestų želdynų formavimas*, 1 (8), 17–23.
2. Architektūros leidinių fondas. (2021). *Klaipėda – sovietmetis*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 2 d.]. Prieiga internete: http://www.archfondas.lt/lt/ekskursiju/irasas/stasys-prikockis-zigmas-rutkauskas.
3. Buivydas, R. (2010). Viešųjų erdvių transformacija Lietuvos miestuose. *Logos*, 66, 132–141.
4. Claesson, S. (2005). Fishing Heritage Festivals, Tourism, and Community Development in the Gulf of Maine. In: *Proceedings of the 2005 northeastern recreation research symposium*, eds. G. John Peden, M. Rudy Schuster, comps., 2005 April 10–12, Bolton Landing, NY. Gen. Tech. Rep. NE-341 (pp. 420–428). [Žiūrėta 2021 m. kovo 13 d.]. Prieiga internete: https://www.nrs.fs.fed.us/pubs/8044.
5. Clemente, M. (2013). Sea and the city: maritime identity for urban sustainable regeneration. *Territorio della Ricerca su Insediamenti e Ambiente*, 6 (2), 19–34. Università degli Studi Federico II di Napoli. Centro Interdipartimentale di Ricerca L.U.P.T.
6. Clemente, M., Esposito de Vita, G., Martinez-Perez, A., Oppido, S. (2014). Maritime Culture and Urban Culture in Mediterranean Cities: Barcelona, Marseille, Valencia, Naples. *International Conference Med.Net.Eu.12*. Ed. by M. Gausa, M. Ricci, 1–9. [Žiūrėta 2021 m. kovo 6 d.]. Prieiga internete: https://www.academia.edu/32509531/Maritime_culture_and_urban_culture_in_Mediterranean_cities_Barcelona_Marseille_Valencia_Naples?auto=download&email_work_card=download-paper.
7. Gintarinė jūrmylė. (2021). [Žiūrėta 2021 m. vasario 2 d.]. Prieiga internete: https://www.gintarinejurmyle.lt.
8. Grecevičius, P., Abromas, J., Kalkė, D., Lepeška, E., Dubra, V., Genys, J. (2014). Klaipėdos mieste reprezentacinio miestovaizdžio karkasas. Kai kurie raidos ir formavimo etapai. *Miestų želdynų formavimas*, 1 (11), 83–89.
9. Grunskis, T. (2009) Apie kai kurias šiuolaikines aikščių formavimo tendencijas Lietuvoje. *Urbanistika ir architektūra*, 33 (3), 135–144.
10. Yang, L., Tian, Y. (2020). Art design of urban public space based on marine culture. In: *Advances in Coastal Research: Engineering, Industry, Economy and Sustainable Development. Journal of Coastal Research.* Eds. D. Gong, M. Zhang and R. Liu, Special Issue, Florida: Coconut Creek, 106, 427–430.
11. Klaipėda 2030: ekonominės plėtros strategija ir įgyvendinimo veiksmų planas. (2018). *Klaipėdos miesto savivaldybė. Klaipėda*. [Žiūrėta 2021 m. kovo 6 d.]. Prieiga internete: https://www.klaipeda.lt/lt/klaipeda2030.
12. *Klaipėdos miesto savivaldybė*. (2021). [Žiūrėta 2021 m. vasario 2 d.]. Prieiga internete: https://www.klaipeda.lt/lt.
13. Klaipėdos miesto savivaldybės Kultūros skyrius. (2002). *Klaipėda. Istorija populiariai*. Klaipėda: Druka.

14. Klaipėdos turizmo ir kultūros informacijos centras. (2021). *Lankytinos vietos.* [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.klaipedainfo.lt/lankytinos-vietos.
15. *Klaipėdos uostas*. (2021). [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.uostas.info.
16. Knox, P., Pinch, S. (2010). *Urban Social Geography An Introduction*. 6th Edition. London: Routledge.
17. Kraniauskas, L., Gedutis, A., Acus, A., Kraniauskienė, S., Viluckienė, J., Spiriajevas, E. (2012). *Klaipėdos diskursai 1990–2010 m.: sociologinė miesto rekonstrukcija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
18. *Krašto paveldo gidas. Jūrinio paveldo objektai*. (2021). [Žiūrėta 2021 m. kovo 6 d.]. Prieiga internete: http://www.krastogidas.lt/objektai?category=15.
19. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. (2021). *Lietuvos jūrinis ir pakrančių kultūros paveldas*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://testinis.kpd.lt/failai/u9/e_and_coastal_cultural_heritage_of_lithuania.pdf.
20. Li, A., Yuan, X., Liu, L., and Fan, X., (2020). Coastal Marine Architecture Design Based on Urban Space Renewal. In: *Sustainable Development in Coastal Regions: A Perspective of Environment, Economy, and Technology. Journal of Coastal Research*. Eds. L. Li and X. Huang, Special Issue, 112, 12–14.
21. Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla. (2021). *Apie LAJM*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.lajm.lt/lt/apie-lajm.html.
22. Lietuvos jūrų muziejus. (2021). *Istorija ir veikla*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.muziejus.lt/lt/istorija-ir-veikla.
23. *Lietuvos kariuomenė*. (2021). [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karines_juru_pajegos.html.
24. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. (2021). *Nematerialus kultūros paveldas*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://unesco.lt/kultura/nematerialus-kulturos-paveldas.
25. Lileikis, S. (2014). Jūrinės valstybės identiteto formavimo socioedukaciniai veiksniai. *Socialinis ugdymas / Socialinės inovacijos socialinių industrijų plėtrai*, 39 (3), 48–59.
26. Nas, P. J. M. (2011). *Cities full ofsymbols. A theory of urban space andculture*. Leiden: Leiden University Press.
27. Oklobždija, S. (2015). The role of events intourism development. *Biz Info Journal*, (6), 2, 83–97.
28. Parbėg laivelis. (2021). *Tarptautinis folkloro festivalis „Parbėg laivelis“ 2018 kvietė atrasti tautosakos sodą*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.parbeglaivelis.lt/festivalis.
29. Pike, K., Wright, P., Wink, B., Fletcher, S., (2015). The assessment of cultural ecosystem services in the marine environment using Q methodology. *Journal of Coastal Conservation*, 19 (5), 667–675.
30. Plan the City with the Port. Guide of Good Practices. (2015). *AIVP – The Worldwide Network of Port Cities. Le Havre*. [Žiūrėta 2021 m. kovo 6 d.]. Prieiga internete: www.aivp.org.
31. Poplatek, J. (2017). Architectural Symbols of a City – Case Study. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 245, 1–9.
32. Prekybos centras „Banginis“. (2018). *Prekybos centras „Banginis“ Klaipėdoje*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.banginis.lt/lt/informacija-lankytojams/apie-mus/.

33. Restoranas „Meridianas“. (2021). *Barketinos „Meridianas“ istorija*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.restoranasmeridianas.lt/lt/barketinos-meridianas-istorija/.
34. Smiltynės perkėla. (2021). *Apie mus*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: http://www.keltas.lt/apie-mus/.
35. Rudokas, K. (2013). Viešosios miestų erdvės paradigmos kaita posovietinėje Lietuvoje. *Logos*, 77, 211–222.
36. Spiriajevas, E., Beteika, L. (2014). Klaipėdos miesto prekybos ir paslaugų geografija: metodai ir praktiniai tyrimai. *Geografija ir edukacija: Mokslo almanachas*, 2, 7–20.
37. Spiriajevienė, I., Spiriajevas, E. (2015). Nuo tautinės iki teritorinės tapatybės Lietuvoje: socialinis geografinis požiūris. *Regional Formation and Development Studies*, 1 (15), 109–119.
38. Švyturys – Utenos alus. (2021). *Mūsų istorija*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://svyturys.eu/apie-mus/musu-istorija/.
39. Vaitekūnas, S. (1991). *Lietuvos geopolitika*. Vilnius: Mintis.
40. Vladimirova, M. (2016). Maritime culture landscape – cultural tourism – sustainable development. *International journal of cultural and Digital tourism*, 3, 1, 45–54.
41. Žvejų rūmai. (2021). *Apie mus*. [Žiūrėta 2021 m. vasario 3 d.]. Prieiga internete: https://www.zvejurumai.lt/lt/apie-mus.

TERRITORIAL DISTRIBUTION OF MARITIME SYMBOLS IN PUBLIC SPACES OF KLAIPĖDA CITY

Daiva Verkulevičiūtė-Kriukienė, Modesta Vaitkutė

Summary

The geographical location of Klaipeda city determined that a suitable space for the formation of maritime culture was created here. There are a number of exceptional objects of small and large architecture in the public spaces of the city, some of which are related to the sea. However, it must be stated that the city still lacks objects that glorify famous personalities who have contributed to the fostering of maritime culture and the promotion of Lithuania as a maritime country. Methods used in the research: observation, object photography, cartographic, expert surveys.

The study analyzes the diversity of maritime symbols and their territorial distribution in the public spaces of Klaipeda city. Trends in the renewal and further development of maritime elements are also presented in order to form the image of the city and foster maritime culture. This research should expand the boundaries of cognition of maritime culture and contribute to the strengthening of the maritime image of Klaipeda city.

Keywords: Klaipeda city, maritime symbols, maritime themes, public spaces.